

02.12.2015

ISAMAA Erakond

(80243584)

info@isamaa.ee

andres.metsoja@riigikogu.ee

ÕIGUSLIK ARVAMUS

Ülesande sisu

1. Palusite meid 27.11.2025 analüüsida Isamaa erakonnale KarS § 402¹ Ig 2 järgi esitatud kahtlustuse sisu ning anda omapoolne alalüüs. Puudutame üksnes erakonnale Isamaa esitatud kahtlustust. Nagu olime kokkuleppinud, käesolev seisukoht ei kujuta endas õiguslikku süvaanalüüsi vaid me esitame omapoolsed põhiseisukohad.
2. Vastavalt kahtlustusele, Isamaa Erakond võttis vastu ajavahemikul 19.11.2020-03.04.2024 suures ulatuses keelatud annetust erakonnaseaduse (EKS) § 12 lg 2 p 2, 3 ja 6 mõstes kogusummas vähemalt 110 234,09 eurot, milline tegevus on kvalifitseeritav KarS § 402¹ Ig 2 järgi. Ainus analüüsitav dokument on minule saadetud kahtlustuse praegune tekst. Loomulikult ei saa me selle põhjal tõendeid hinnata ega esitada seisukohti faktiliste asjaolude kohta.
3. Arvestades ülesande täitmiseks antud lühikest aega, esitame siinkohal omapoolse esialgse nägemuse, mis võib erineda prokuratuuri ja kohtute seisukohtadest. Heameelega täiendame arvamust vastavalt Teie küsimustele.

Sissejuhatuseks

4. Karistusseadustiku (KarS) § 402¹ on osaliselt blanketne norm, mis ei kirjuta lahti kõiki teo koosseisulisi tunnuseid v.a. neli tunnust, milledest kasvõi ühe puudumisel on kuriteokoosseis välistatud (KarS § 2):
 - 4.1. Tegemist peab olema annetusega ja sellel peab olema rahaline väärtus;
 - 4.2. Annetus peab olema tehtud või vastuvõetud (erakonna Isamaa puhul vastuvõetud);
 - 4.3. Annetus peab olema keelatud;

4.4. Annetus on tehtud või vastuvõetud suures ulatuses.

5. KarS § 402¹ sisustab kõik kuriteo koosseisulised tunnused v.a. annetuse keelatus. Vastavalt kahtlustusele on nn. keelu osas „blanketti“ sisustavaks normiks EKS § 12³ lg. 2 p. 2 (juriidilise isiku annetus); p. 3 (kaupade, teenuste või varaliste õiguste loovutamine või kasutusse andmine erakonnale tingimusel, mis ei ole kättesaadav teisele isikule) ja 6 (kolmandate isikute poolt erakonna eest erakonna teadmisel viimase kulutuste tasumine või erakonnale soodustuste tegemine, välja arvatud juhtudel, kui selliste kulutuste tasumine või soodustuste tegemine on kättesaadav tavapärases majandustegevuses ka teistele isikutele). Alapunktid 3 ja 6 pole piisavalt selged ning mida mõeldakse „soodustuste tegemise“ või „teenuse loovutamise“ või „kättesaadavuse all teisele isikule“ all jääb õiguslikult ähmaseks. Seadus peaks olema arusaadav tavalugejale, kuid isegi allakirjutanul, kellel on 44.a. advokaadistaaži tekitab nende sätete ühene arusaamine raskusi¹.
6. EKS § 12³ lg. 1 sätestab, et annetus on EKS tähenduses Eesti Vabariigi kodakondsusega, Eestis alalise elamisõiguse ja pikaajalise elaniku staatusega füüsilisest isikust annetaja poolt vabatahtlikult oma vara arvelt erakonna tegevuse toetamiseks erakonnale või erakonna liikmele loovutatav rahaliselt hinnatav hüve, sealhulgas teenus, kuid välja arvatud vabatahtlik töö. Seega defineerib EKS § 12³ lg. 1, millele viitab kahtlustus, üksnes seda, mis on füüsilise isiku annetus. Juriidilise isiku annetuse osas seevastu legaalse definitsioon puudub. On küsitav, kas EKS § 12³ lg. 1 määratlus, mis avab annetuse sisu käib üldse juriidiliste isikute kohta. Puudutame blanketsust ka allpool, kuid osundatud teemadering vajab täiendavat analüüsi. Nimetame siiski etteruttavalt, et kuna KarS § 402¹ sätestab imperatiivse koosseisulise tunnuseks keelatud annetuse vastuvõtmise, milleta puudub kuriteokoosseis, siis EKS § 12³ lg. 2 p. 2, 3 ja 6 ei saa omada ilma selleta iseseisvat karistusõiguslikku tähtsust.

Kahtlustuse ebakonkreetsus ja kaitseõiguse rikkumine (KrMS § 34 lg. 1 p. 1, EIKo Art. 6 lg. 1, 3 (b))

7. Vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 34 lg. 1 p. 1, kahtlustataval on õigus teada kahtlustuse sisu. Kahtlustataval on süüdistatava õigused (KrMS § 34 lg 1 p. 1 ja § 35 lg 2). KrMS § 34 lg. 1 p. 1 eesmärk on teavitada süüdistatavat talle ette heidetava käitumise olulistest faktilistest asjaoludest ja etteheite õiguslikust sisust, tagades nii tema kaitseõigust (1-16-4665/257, p-d 10, 11; 1-17-9941/80, p 8 ja 1-17-1327/52, p 13; 3-1-1-83-10, p 19; 3-1-1-66-12, p 9.4; 1; 3-1-1-83-11, p 10).
8. Euroopa Inimõiguste Kohus (EIKo) on rõhutanud, etteheidetav tegu peab olema detailne, muidu pole võimalik rääkida kaitseõigusest ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) Art. 6 järgimisest (Pelissier and Sassi v. France , § 51-54; Penev

¹ Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri rõhutab järjepanu selguse nõudeid.

- v. Bulgaria, § 33, 42; Sejdivic v. Italy, § 90; Varela Geis v. Spain, 2013, § 42; Kamasinski v. Austria, § 79; Dallos v. Hungary, 2001, § 47; Mattoccia v. Italy, 2000, § 59).
9. EIKo on toonitanud, et EIÕK Art. 6 lg.3 3 (b) rikkumisega on tegemist, kui etteheidetava tegevuse ebakonkreetsus takistab kaitseks valmistumist ja see muudab kogu menetluse ebaausaks ja EIÕK Art. 6 lg-ga. 1 vastuolus olevaks (Mattoccia v. Italy, § 60; Bäckström and Andersson v. Sweden). EIK on sedastanud, et detailse määratluse põhimõtete eesmärk on lõppkokkuvõttes ärahoida suvaalustel süüdimõistmist (Başkaya and Okçuoglu v. Turkey § 42-43; Vasilias v. Lithuania § 153; Del Río Prada v. Spain, § 77; C.R. v. the United Kingdom, § 32; S.W. v. the United Kingdom, § 34).
 10. Iga etteheidetav tegu saab toimuda kindlas ajal, kohas ja viisil. Kahtlustuses ilmselt üritatakse öelda, et Erakonnale Isamaa osutati tasuta teenust, küll aga nimetatakse ka anonüümseks jäetud kaupu ja töid². Teenus saaks vastata VÕS § 635 tunniste ja vastavalt VÕS § 636 eeldab see tellimist ja üleandmist. Kumbagi pole kirjeldatud. Mida, millal kahtlustatav konkreetselt millisel viisil vastuvõtmisel tegi jääb kahtlustusest ebaselgeks.
 11. Kahtlustus on kaitseõigust rikkuv, kuna *inter alia* seal pole eraldi lahtikirjutatud millal ja kuidas teostati analüüsiteenust, millal reklaamis MTÜ Isamaalised isamaalist mõtteviisi, millal ja kuidas levitati poliitilisi vaateid, kus ja millal avaldati reklaami ja populariseeriti Isamaa erakonna tegevust, millistest kaupadest on juttu jne., rääkimata iga tegevuse puhul rahalise väljundi mitteväljatoomisest ja annetuse üleandmise kirjeldamata jätmisest.
 12. MTÜ Isamaalised kahtlustuses esiletoodud tegevus (reklaami tellimine jne) ei moodusta ühtegi teokoosseisu. Selle õigussuhte pooleks on MTÜ Isamaalised, mitte aga Isamaa Erakond. KarS § 402¹ järgi on **kriminaliseeritav keelatud rahalist väärtust omava annetuse vastuvõtmine**, mis on objektiivsesse teokoosseisu kuuluv faktiline asjaolu. Rahaliselt hinnatavat eset saab üleanda ja vastuvõtta käsutuse tulemusel, mida pole kahtlustuses kirjeldatud. Kui pole vastuvõtmist, pole kuritegu. Mis on annetuse ese pole kahtlustuses selge, abstraktselt nimetatakse „erinevaid rahalisi hüvesid“, samuti „kasulikke töid, teenuseid ja kaupu“.
 13. Millegi tellimist ja tellitu vastuvõtmise kahtlustatava poolt pole kahtlustuses esitletud st. paljasõnaline deklaratsioon härrade Koka, Luusi, Jaegeri ja Maastiku poolt annetuse vastuvõtmise kohta. Versioonina väljakäidud määratlematu väide ei asenda teokirjeldust, millal, millistel asjaoludel ja kuidas toimus kelle esindusel millise annetuse üleandmine ja vastuvõtmine. Näiteks jääb arusaamatuks, kuidas on võimalik teostada kaitseõigust ja hankida „alibi“ tõendeid, kummutamaks umbmääraselt deklaratiivset väidet, et nt. Hr. Kokk on 19.11.2020-03.04.2024 erakonna Isamaa tarvis võtnud vastu annetusi 110 234, 09 eurot, kui ligi nelja aasta pikkuse perioodi jooksul pole kirjeldatud episoodipõhiselt

² Kuna kahtlustuses nimetatakse deklaratiivselt üleandmist, siis ilmselt peetakse silmas töövõttu. Pigem ei saaks kohaldada VÕS § 619 käsundi sätteid, kuna viimane eelkõige eeldab käsundiandja juhiste alusel õiguslikke tagajärgi omavate toimingute tegemist.

- konkreetsete esemete üleandmise aega, kohta ja viisi st. kuidas siis kahtlustuse versioonis väidetud aset leidis ja väljanägi. Teisisõnu, läbipaistmatuks on jäetud, millal võttis kahtlustatav millise annetuse vastu ning milline oli igaühe neist rahaline väärtus ning kalkulatsioon, sh. kust saadi etteheidetav summa, mis ületab 40 000 eurot. Jääb ka selgusetuks, kuidas ja miks toimus summeerimine³ ning kust saadi „terviku üleandmise“ väärtus 110 234,09 eurot, samas, kui kahtlustus on mitte episoodi- vaid perioodipõhine.
14. Kahtlustuse kohaselt olla üleantud rahaline väärtus, mis on jäänud väljatoomata. Vastavalt TsÜS § 65, eseme väärtuseks loetakse selle harilik väärtus. Eseme harilik väärtus on selle kohalik keskmine müügihind (turuhind). Kahtlustuse vastuolulise formuleeringu järgi võeti vastu raha s.o. „keelatud annetust summas...“, mitte aga erinevat teenust või kaupa selle liikide kaupa mingis väärtuses. Samas kirjeldatakse vaid MTÜ-le Isamaalised osutatud teenuseid, mitte erakonnale Isamaa üleantud raha või muid esemeid. See teeb kahtlustuse eriti läbipaistmatuks, samuti pole kahtlustuse matemaatika järgitav.
15. Väiksema, kui 40 000 euro suuruse annetuse vastuvõtmine pole kuritegu. KarS § 402¹ ei sätesta, et kõigi ajaperioodide „annetuste“ summad liidetakse kokku. Samas väidab kahtlustus, et annetus võeti vastu „tervikuna“, esitlemata sellise „tervikuna üleandmise“ faabulat ka kõige üldisemal kujul. Kahtlustus on vastuoluline, kuna **ligi neljaastase perioodi puhul on võimalik annetusi vastuvõtta mitte „tervikuna“ vaid üksnes episoodipõhiselt. Tervikuna saab annetuse vastuvõtta vaid ühel kindlal ajahetkel.** Kuna kahtlustus on selles osas umbmäärane ja kontradiktoorne, siis on raske seda teemat käsitleda.
16. Eriti mõistetamatu on, kust tuleneb iga poliitilisi tegevuse, arvamuseväljenduse või reklaami rahaline väärtus⁴, milline on arvutuslik alus ning kust on saadud väidetavalt vastuvõetu rahaline väärtus kokku⁵. Sellise ebakonkreetsuse suhtes, mis puudutab pelgalt perioode, kuid ei erista väidetavalt üleantud esemeid isegi nende liikide alusel ega nende rahalist väärtust, pole võimalik kaitseõigust teostada. Jääb näiteks seletamatuks, palju maksis „isamaalise mõtteviisi edendamine“ ning palju selle „reklaamimine“ ning millal ning kuidas need vastu võeti. Samuti jääb mõistetamatuks, miks seda ei loeta lihtsalt kodanikuühendusse kuulunud isikute vabatahtlikuks tööks mis pole annetus⁶.
17. Vähemalt kahtlustuse pinnalt võib eeldada, et need väärtused on subjektiivselt „õhust võetud“, mistõttu võib olla tegemist PS §-ga 13 keelatud riigi omavoliga. Kui kahtlustuse

³ Vähemalt ajakirjanduse andmetel pole nt. Sihtasutuse Liberaalne Kodanik (SALK) asjas koguperioodi summeerimist teostatud.

⁴ Halvasti tehtud reklaamil pole erakonna huvides ning sellel võib sealjuures olla negatiivne väärtus.

⁵ Kui MTÜ Isamaalised on osutanud erakonnale Isamaa teenust, siis on see toimunud arve alusel, nt. Arve nr 01 26.03.2021 14 400,00 eurot.

⁶ Vt. laiemalt EKS § 12³ määratlus.

- esitajal oleks mingi väärtuspõhine hinnang, siis oleks ta ju sellele kahtlustuses viidanud, andes kahtlustatavale võimaluse see kaitseõigust teostades ümberlükata.
18. See, palju keegi annetas MTÜ-le Isamaalised ei oma üldse mingit tähtsust, kuna nimetatu pole ka kahtlustuse järgi kriminaliseeritud tegevus. Kahtlustuse materiaaõiguslikuks aluseks on mitte MTÜ Isamaalised toetamine ja selle kasuks pangaülekannete tegemine vaid KarS § 402¹ kohane annetuse vastuvõtmine erakonna Isamaa poolt.
 19. Kahtlustusest jääb arusaamatuks MTÜ Isamaalised poolt erakonna Isamaa eest kulutuste tasumise kontseptsioon, milleks peaksid viimasel tekkima kulud (võlakohustused), mida kanda, milliseid pole kirjeldatud. Milliseid kahtlustatava võlakohustusi kaeti on ebaselge. Kulutuste tasumine Isamaa Erakonna eest peaks tähendama käsundi täitmist, kus erakonnal on tekkinud kulu, mille hüvitab võlausaldajale MTÜ Isamaalised. Sellist faabulat pole kahtlustuses esitletud. Samuti jääb arusaamatuks millegi „kasutusse andmine“, mis eeldab üleandmist.
 20. Mida peab kahtlustus silmas teenuste loovutamise ja kasutusse andmise osas jääb häguseks. Mida loovutati ja mida anti kasutada ning kuidas seda tehti on ebaselge, seda enam, et see olevat toimunud „tervikuna“. Kui MTÜ Isamaalised teeb kahtlustatavat toetavaid avaldusi, siis ta ei loovuta sellega midagi. Loovutus ja kasutusse andmine eeldavad vastastikuste tahteavalduste tegemist ja üleandmist, mida kirjeldav faabula kahtlustuses puudub. Mida härrad Kokk, Luus, Jaeger ja Maastik millal vastu võtsid on jäetud opaakseks.
 21. Kahtlustuses puudub igasugune episoodipõhine käsitlus. Selline konkretiseerimine on oluline ka seetõttu, et etteheidetav periood on 19.11.2020-03.04.2024 ning KaRS § 81 lg. 2 näeb ette viieaastase aegumistähtaaja. Arvestades seda, et võimaliku süüdistuse esitamiseni läheb veel kaua aega, võib aegumise argument olla aktuaalne.

Kahtlustus on vastuolus koosseisupärasuse põhimõttega

22. Kahtlustuses tsiteeritakse küll EKS § 12³ lg. 2, 3 ja 6 kuid need normid ei moodusta KarS § 402¹ koosseisu. Kahtlustuse tekstis viidatakse veel EKS § 12¹ lg. 2 p. 3 ja 12⁵ lg. 1, samas kui kahtlustuse resolutsiooni kohaselt pole nende alusel kahtlustust esitatud. KarS § 402¹ ei kriminaliseeri „annetuse“ tegemist EKS-s mittesätestatud viisil või ERJK-le deklareerimata jätmist. Nende kaudu saab äärmisel juhul määratlada, mis on keelatud annetus (käesolevas arvamuses toodud reservatsioonidega), kuid annetuse keelatusest ei piisa KarS § 402¹ koosseisu sisustamiseks, milleks on:
 - 22.1. Esiteks, tegemist peab olema rahalist väärtust omava annetusega⁷.

⁷ Esemega, mis antakse kinketaolise kasutusega üle annetuse saajale.

22.2. Teiseks, keelatud annetuse peab olema erakonna Isamaa poolt vastuvõetud⁸.

Vastuvõtmine eeldab selle erakonnale üleandmist (eriti veel väidetava teenuse puhul, mis eeldab tellimist ja vastuvõtmist kooskõlas VÕS § 635 ja 636; nimetatud on ka metafüüsilisi kaupsid, mida saab üleanda käsutuse korras, vahetades nende omandiõigust), mille suhtes teokirjeldus puudub. Ühegi tellimuse tegemist kahtlustuses ei kirjeldata ning kaudselt saab sealt tuletada vaid MTÜ Isamaalised tellimusi, mitte Isamaa Erakonna tellimusi.

23. Järelikult, kahtlustuses kirjeldatud EKS § 12³ lg. 2, 3 ja 6 tegevused ilma KarS § 402¹ kohase vastuvõtmiseta ei saa moodustada kuriteokoosseisu⁹.

24. Karistusõigus ei saa eksisteerida isoleerituna muust õigusest. Üleandmine toimub käsutuse vormis. Vastavalt TsÜS § 48, esemeks on asjad, õigused ja muud hüved, mis võivad olla õiguse objektiks. Tulenevalt TsÜS § 66, vara on isikule kuuluvate rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogum. Rahaliselt hinnatava eseme vastuvõtmine (annetuse puhul millegi tasuta saamine) saab toimuda käsutuse tulemusel, kuid käsutust kahtlustuses ei kirjeldata. Vastavalt TsÜS § 6 lg. 3 antakse õigused üle käsutustehinguga, kusjuures spetsiaalsusprintsiiibil antakse iga õigus eraldi üle (3-2-1-129-11, p 11; 3-2-1-105-09, p 12; 3-2-1-82-10, p 13; 3-2-1-113-11, p 47; Tallinna Ringkonnakohtu 31.08.2018, otsus 2-17-9170, p 9.3), mille osas teokirjeldus puudub. Käsitus eeldab õiguslikke tagajärgi omavate tahteavalduste vahetamist (TsÜS § 67), mida pole kahtlustuses esitletud ega kirjeldatud.

25. Kahtlustuse küsitavus seisneb ka selles, et selles toodud kontseptsiooni kohaselt on teenuse üleandjad ja vastuvõtjad (kumbagi pole kirjeldatud) samad füüsilised isikud. Millegi endale üleandmine on võimatu.

26. Kahtlustusest ei nähtu ühegi eseme konkreetset üleandmist ja vastuvõtmist, rääkimata eseme- ja episoodipõhisest teokirjelduse puudumisest. Kahtlustuses esitletakse MTÜ Isamaalised poolt tasuta reklaamiteenuste tegemist, teabe analüüsimust, isamaalise mõtteviisi edendamist, populariseerimist, internetis poliitiliste vaadete avaldamist jne., kuid mitte ühegi rahalist väärtust omava eseme üleandmist ega vastuvõtmist, mis eeldaks üleandmist (s.o. eseme käsutamist).

27. Kogu kahtlustuse kontseptuaalne ja ka arvutuslik alus (sh. 40 000 euro suuruse kriteeriumi osas) on kokkusobimatu kehtiva õigusega, kuna üleantud annetuse sisuks ega rahaliseks

⁸ Seega toimub üleandja ja vastuvõtja vaheline tahteavalduste vahetamine eseme üleandmiseks.

⁹ EKS § 12³ lg. 2 p. 3 ebaselge formuleering puudutab kaupade, teenuste või varaliste õiguste loovutamist või kasutusse andmist erakonnale tingimusel, mis ei ole kättesaadav teisele isikule, mis samuti eeldab vastuvõtmist, samuti oli „teenus“ kõigile kättesaadav. Sama sätte p. 6 on veelgi hägusem ning käsitleb kolmandate isikute poolt erakonna eest erakonna teadmisel viimase kulutuste tasumist või erakonnale soodustuste tegemist, välja arvatud juhtudel, kui selliste kulutuste tasumine või soodustuste tegemine on kättesaadav tavapärase majandustegevuses ka teistele isikutele. Ühtegi erakonna kulutuse tasumist kahtlustusest ei nähtu vaid MTÜ Isamaalised tasus oma kulusid. Täiesti arusaamatu on väide erakonnale soodustuste tegemise osas. Kui MTÜ Isamaalised tellib endale eratehinguga midagi, pole see soodustus erakonnale Isamaa. Kuna KarS § 402¹ sätestab vastuvõtmise kriteeriumi, mis puudub, siis siin täiendav analüüs pole vajalik.

väärtuseks ei saa olla raha paigutamine MTÜ-sse Isamaalised. Hr. Pruunsilla ja Hr. Paltsi poolt MTÜ Isamaalised toetamine ei too teisele juriidilisele isikule: erakonnale Isamaa kaasa vastutust KarS § 402¹ järgi. Vastavalt AÕS § 6 lg. 2 juriidiline isik on oma vara omanik ja isik ise ei kuulu kellelegi. Kuni üleandmiseni on kõik esemed MTÜ Isamaalised omand seni, kui ta pole seda käsutanud. Isegi, kui Hr. Pruunsild ja Hr. Palts oleksid MTÜ-sse Isamaalised paigutanud miljoneid, et tähenda see annetuse üleandmist erakonnale Isamaa ja viimase poolt selle vastuvõtmist¹⁰. Täiesti abstraktselt on kahtlustuses väidetud, et MTÜ kasutas vahendeid rahastajatelt saadud juhiste alusel, kuid ühtegi juhust pole väljatoodud. Kuigi kahtlustus peab olema konkreetne ja arusaadav tavalugejale, siis kaudselt võib kahtlustusest tuletada, et 110 234,09 euro näol võidi silmaspidada MTÜ Isamaalised tegevuskulusid kogu selle eksistentsi jooksul (kahtlustus nimetab seda metafüüsiliselt „erinevateks kuludeks“), mis üldse ei oma KarS § 402¹ aspektist tähtsust. MTÜ Isamaalised on iseseisev juriidiline isik ja oma varade ja kohustuste kandja ning tema sisekulud, sh. palgakulud ei saa olla annetus. On mõistetamatu, kas peeti silmas, et MTÜ Isamaalised andis üle oma tegevuskulud ja kahtlustatav võttis need vastu?

28. Täielikult jääb arusaamatuks „tervikuna“ üleandmise väide, kui kahtlustuse järgi olla tegemist ligi nelja-aastase perioodiga. Paraku, kahtlustuses pole kirjeldatud KarS § 402¹ imperatiivset tunnust, millela on koosseis välistatud: annetuse vastuvõtmist, rääkimata sellest, et kirjeldatu pole annetus. Nagu eelnevalt märgitud, selline kontseptsioon on vastuoluline, kuna kahtlustuses samas korrutatakse, justkui olevat toimunud mingi rahaliselt hinnatava eseme üleandmine, milleks ei saa olla MTÜ Isamaalised sisekulu. Ühe või teise „hüve“ väärtust, üleandmise aega, kohta, ega viisi pole kahtlustuses esitletud.
29. Mida peeti silmas kulutuste tasumise osas pole samuti selge. Kahtlustuses pole kirjeldatud erakonnal Isamaa kulutuste tekkimist (selleks peaksid nad võtma mingi võlakohustuse), seega ei vaja käsitlemist väidetav kulutuste tasumine.
30. Seadus tunneb nõude loovutamist, kuid mis on kahtlustuses abstraktselt väidetud teenuse loovutamine ja kasutusse andmine on mõistetamatu. Kuna midagi saab loovutada ja kasutusse anda kahepoolse tahteavaldusega, mida pole kirjeldatud, siis edasine analüüs on liigne.
31. Kahtlustuses väidetud tegevused kujutavad endast tavapärasest poliitiliste õiguste teostamist PS § 45 ja EIÕK Art-ga 10 ja 11 ja Euroopa põhiõiguste harta Art. 12 mõttes. Põhiõiguste

¹⁰ Isegi, kui see tinglikult kõrvalejätta, siis võiks MTÜ Isamaalised kirjeldatud tegevused vastata töövõtu tunnustele (VÕS § 635), kus töövõtja (nt. reklaamiagentuur) teeb kokkulepitud töö ja annab selle kahepoolse lepinguga üle MTÜ-le Isamaalised. Tasunõue tekib üleandmiseks esitamisel (VÕS § 637 lg 4 ja § 638 (2-19-18463/69, p 12; 2-14-61484/71, p 16; 2-14-61484/71, p. 18; 3-2-1-44-15, p. 13), samad põhimõtted kehtivad käsundi puhul (VÕS § 619). Sellega võis MTÜ Isamaalised omandada teenuseid endale. Üleandmist MTÜ-lt Isamaalised erakonnale Isamaa seevastu kahtlustuses ei kirjeldata. Ometigi on sellela koosseis välistatud KarS § 402.¹

- teostamist ei saa kvalifitseerida annetusena ja sellel rahaline väärtus puudub¹¹. Ilma annetuse olemasolu ja üleandmise faktita puudub koosseis.
32. Kahtlustuse faabula järgi tegutses MTÜ Isamaalised erakonna Isamaa huvides, mis ei täida koosseisu, kuna ühtegi KarS § 402¹ dispositsioonis loetletud vastuvõtmist pole kirjeldatud. Nimetan ääremärkusena, et ajakirjanduse andmetel loodi MTÜ Isamaalised sisetülide lahendamiseks seoses sealt lahkuvate isikutega, kes löid oma partei. See seab kahtluse alla kogu kahtlustuse kontseptsiooni, kuid kuna tegemist on tõendite hindamise küsimusega, siis jätame selle kõrvale.
33. PS § 23 lg. 1, KaRS § 2 lg. 1, EIÕK Art. 7, EL Põhiõiguste Harta Art. 49 ja ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni Art 11 on sätestanud *nullum crimen sine lege* „pole seadust, pole kuritegu“ põhimõtte. Kriminaalvastutus on võimalik vaid siis, kui tegu vastab kõigile koosseisulistele tunnustele s.o. kui üks neist on puudu (nt. annetuse vastuvõtmine), pole kuritegu (4-18-3732/22, p. 10, 3-1-1-87-08, p 12; 3-1-1-75-15, p 10 3-1-1-58-15, p 9.4 3-1-1-148-03, p 10.1; 3-1-1-99-04, p 10.1; 3-1-1-92-05, p 7 ja 3-1-1-49-09, p 9; 3-1-1-58-15, p. 4).
34. Vastavalt PS § 3 ja 23 lg. 1 koosmõjule kehtib *lex scripta* e. kirjutatud seaduse põhimõte. Seetõttu, lähtuda tuleb seaduse grammatilisest tõlgendusest (3-1-1-117-16, p 27; 1-20-3067/33, p 10).
35. Annetus saab olla üksnes vastastikuste tahteavalduste tulemusel käsutustehingu alusel üleantav ja vastuvõetav rahaliselt hinnatava maksumusega ese. Praegu puudub isegi süüdistuse faabula kohaselt nii annetus, kui ka üleandmise ja vastuvõtmise fakt, mis on objektiivse koosseisu imperatiivne tunnus. Kui isiku tegu ei vasta süüteo objektiivsetele tunnustele, pole eelnevast tulenevalt alust põhidelikti struktuuris edasi liikuda ja subjektiivsete tunnuste analüüsimisega jätkata s.o. koosseis on välistatud (4-18-3732/22, p 10).
36. Kahtlustuses üritatakse karistusseadust laiendavalt tõlgendada ning eirata KarS § 402¹ kriminaliseerimise kitsendatud kriteeriume st. sellele soovitakse lisatunnuseid juurdepookida ja KarS §-s 402¹ sätestatud imperatiivset vastuvõtmise tingimust eirata. KarS § 2 lg 4 keelab laiendava tõlgenduse ja analoogia ja väljumise väljapoole seaduses endas ette antud karistatavuspiire (1-18-158, 83. 3-1-1-89-13, p 8.1; 3-1-1-49-11, p 39; 3-1-1-47-07, p 17; 3-1-1-23-12, p 8.2). Nii on EIKo lugenud EIÕK Art. 6 lg 1 ja 7 rikkumiseks seaduse laiendavat tõlgendust (Liivik v. Estonia, § 96-104; Žaja v. Croatia, § 99-106; Kokkinakis v. Greece, § 40; Cantoni v. France, § 31; S.W. v. the United Kingdom). EIKo nimetas, et selle nõude rikkumine paneb isiku riigi ees ebavõrdsesse olukorda (Kokkinakis v. Greece, § 52).

¹¹ Näiteks, kui MTÜ vormis tegutsev spordiklubi avaldab, et ta toetab spordilembelist erakonda, siis pole see annetus ja sellel ei ole rahalist väärtust ka siis, kui ta on kulutanud nt. sotsiaalmeediale, plakatile vms. Vastupidine tähendaks sõnavabaduse ja kodanikuühiskonna idee lämmatamist.

Ettenähtavuse põhimõtte rikkumine

37. Tegemist on küll hinnangulise küsimusega, kuid usume, et tavaline mõistlik isik ei saa ettenäha seda, et kui teine juriidiline isik või selle liige levitab samu poliitilisi vaateid, sh. isemaalist mõtteviisi, siis võib seda tõlgendada kui keelatud annetuse vastuvõtmist. Mõistlik isik vaatab annetuse vastuvõtmist viisil, et keegi andis talle üle rahalise väärtusega eseme ning toimus eseme tasuta vastuvõtmine. Sõna üldlevinud tähenduses ja eesti keele seletava sõnaraamatu järgi on annetus eelkõige kink¹². Vastavalt VÕS § 259 eeldab kink millegi tasuta üleandmist, nagu näeb ette ka KarS § 402¹.
38. Puudutasime ülal määratletuspõhimõtet, mis on lähedalt seotud ettenähtavuse printsiibiga. Määratletuspõhimõttest tulenevalt on vajalik süüteokoosseisu tunnuste tõlgendamine viisil, mis võimaldab igal juhul ette näha, milline käitumine on keelatud ja karistatav ning milline karistus selle eest ähvardab, et ta saaks oma käitumist vastavalt kujundada (1-17-6580/138, p 11 ja 12; 3-4-1-13-15, p 43 ja 3-4-1-16-10, p-d 48 jj; 3-1-1-23-12, p 8.2, 3-4-1-16-10, p 50; 3-1-1-5-16, p 7 ; 3-4-1-16-10, p-d 48 jj; 3-1-1-23-12, p 8.2 ja 3-1-1-113-13, p 24.23-4-1-16-10, p-d 48 jj; 3-1-1-23-12, p 8.2 ja 3-1-1-113-13, p 24.2).
39. EIKo on järjepanu rõhutanud *foreseeability* printsiipi: isik peab kriminaliseerimise ja karistuse eeldusena teo eelselt ja selle ajal arusaama, et ta paneb toime kuriteo (Liivik v. Estonia, § 96-104; Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia, 2013, § 788-790; Alimucaj v. Albania, 2012, § 154-162; Del Río Prada v. Spain [GC], 2013, §§ 111-117S.W. v. the United Kingdom, § 36; Streletz, Kessler and Krenz v. Germany, § 50; Kononov v. Latvia, § 185; Pessino v. France, § 35-36; Dragotoni and Militaru-Pidhorni v. Romania, § 43-47; Cantoni v. France, § 29; Kafkaris v. Cyprus § 140; Del Río Prada v. Spain § 79).
40. Sealjuures peavad olema ka poliitilise partei finantseerimise reeglid selged ja ettenähtavad (Cumhuriyet Halk Partisi v. Turkey, § 106). Antud juhul on sissemakseid tehtud vaid MTÜ-sse Isamaalised, milleks üldse igasugune keeld puudus ning Isamaa Erakond ei võinud mõistliku isikuna sellist tegevust keelatud annetuse üleandmisena hinnata.
41. Kahtlustuses ei kirjeldata „teenuse“ tellimist ja vastuvõtmisest. Kahtlustuse kontseptsioon võib viia õigusriiki ohustavale käsitlusele, kus parteile võib inkrimineerida „annetusi“, mida ta pole tellinud ega vastuvõtnud. Näiteks, kui „fännklubiks“ olev kodanikuühendusest MTÜ soetab enesele 2 suurt LED ekraani ja avaldab seal erakonda toetavaid sõnavõtte, siis kahtlustuse kontseptsiooni järgides kaasneks sellega automaatne kriminaalvastutus teenust

¹² <https://arhiiv.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=annetus&F=M>

mittetellinud erakonnale, kui ekraanide ja fänniklubi muude kulutuste maht ületab 40 000 eurot¹³.

Kahtlustuse kontseptsiooni kokkusobimatus põhiseadusega, Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga ja EIÕK-ga

42. Vastavalt kahtlustusele MTÜ isamaalised toetas erakonna Isamaa tegevust, edendades isamaalist mõtteviisi, reklaamides ja levitades selle ideid jne. Järelikult on tegemist MTÜ vormis kodanikuühendusega e. vabatahtlikku, riigist sõltumatu organisatsiooniga, mis edendab teatud poliitilist maailmavaadet. See on muuhulgas PS § 19 eneseteostuse ja PS § 45 sõnavabaduse teostamine.
43. Õiguskantsler on alltoodud seisukohas põhjendatult tuginenud EIÕK Art-le. 10, kuid leian, et põhiõigusi tagab samuti ka EIÕK Art. 11 ühingutesse kogunemise õigus koos sealt tulenevate ideede levitamise õigusega (Kudrečiūsis and Others v. Lithuania § 91; Djavit An v. Turkey, § 56; Young, James and Webster v. the United Kingdom, § 57, McFeeley v. the United Kingdom, § 114). Lisaks on kohaldatav Euroopa Liidu põhiõiguste harta Artikkel 12, mis tagab samuti igaühel õigust moodustada ühinguil kõigil tasanditel, eelkõige poliitika valdkonnas¹⁴.
44. Nimetatud normid garanteerivad isiku õigusi luua kodanikuühendusi, mis vabatahtliku töö alusel toetavad üht või teist erakonda. Nii on demokraatlikes riikides tvapärasel parteisid toetavad „fänniklubid“ mis reklaamivad viimaste ideid, kuid minule teadaolevalt pole demokraatlikes riikides seni kellelegi pole pähe tulnud seda annetuseks lugeda. Kui lähtuda kahtlustuse käsitusest, millega omistatakse kodanikuühenduse kuulumisele ja sõnavabadusele rahaline väärtus e. sellele „pannakse hinnalipik külge“, siis on MTÜ vormis kodanikuühenduste poolt erakonna poliitikat toetav tegevus eelduslikult õigusvastane ja 40 000 euro piiri ületamisel kriminaalne. Kriminaalsed tagajärjed kaasneksid sellega, kui näiteks ka autoklubi avaldab ideid, mis toetavad mõne liberaalse poliitilise partei kurssi automaksust loobumiseks või siis pensionäride selts kiidab sotsiaalmeedias erakonda, kes seisab pensionite tõstmise eest.
45. Paraku ei võimalda PS § 123 elimineerida Euroopa Liidu põhiõiguste harta Art.ga 12 ja EIÕK Art-ga 10 ja 11 garanteeritud õigusi. Vastupidi, harta Artikkel 54 sätestab õiguste kuritarvitamise keelu: „*Harta sätteid ei või tõlgendada nii, nagu õigustaksid need tegevust*

¹³ Veelgi enam, väärkontseptsioon võib viia ka väljapressimiseni. Näiteks, keegi kleebib omatahtsi seintele hulgaliselt partei reklaamiplakateid ning nõuab selle eest teenustasu, ähvardades, et vastasel juhul on tegemist sõltumata tellimuse ja vastuvõtmise puudumisest keelatud (tasuta) annetusega.

¹⁴ Euroopa kohus on kritiseerinud sellekohaste õiguste mittevajalikkude piiramist: Case C-78/18 – European Commission v Hungary (NGOs) § 112-123; Case C-274/99 – Connolly v Commission, § 43-48; Case T-496/10 – Dimitrov and Others v Commission.

või toimingut, mille eesmärk on mõne hartaga tunnustatud õiguse või vabaduse tühistamine või selle piiramine suuremal määral, kui hartaga on ette nähtud“.

46. Sellised mittevajalikud piirangud on vastuolus PS § 11 proportsionaalsuspõhimõttega, kuivõrd puudub igasugune ülekaalukas huvi piirata inimeste sõnavabadust ja poliitikas osalemise võimalusi (3-4-1-1-02, p 15; 5-21-10 p-d 54 ja 57; 5-18-5, p 65; 3-4-1-1-02, p 15; 5-18-5, p 70). Proportsionaalsus ka EL õiguse baasprintsipi (C-30/00, William Hinton & Sons Ltd v. Fazenda Pública, ECLI:EU:C:2001:536; C-189/01, H. Jippes jt v. Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, ECLI:EU:C:2001:420; C-310/04, Hispaania Kuningriik v. Euroopa Liidu Nõukogu, ECLI:EU:C:2006:521).
47. Õiguskantsler on 03.04.2025 andnud EKS osas asjakohase arvamuse nr 18-1/250698/2502427¹⁵ nõudes selle muutmist. Kantsler leidis, et kodanikuühenduste toetava tegevuse piiramine ja juriidiliste isikute poliitikas osalemise keelamine piirab oluliselt nende isikute põhiseaduslikke õigusi. Samuti toetas ta sellekohase toetustegevuse dekriminaliseerimist. Õiguskantsler rõhutas, et inimestel ja kodanikuühendustel peab olema õigus valida ja välja näidata, millist poliitilist jõudu nad oma tegevusega toetavad. Kodanikuühendusi moodustatakse seetõttu, et üksi võib olla raske oma seisukohta kuuldavaks teha. Kodanikuühendused teostavad kollektiivselt PS § 45 lõikes 1 kaitstud väljendusvabadust. Kantsler oli kategoorilisel arvamisel, et juriidilise isiku annetuse keeld piirab väljendusvabadust ülemääraselt. Õiguskantsler viitas EIÕK Art. 10 rikkumisele ja EIKo lahendile Bowman vs. Ühendkuningriik). Sellele kohtulahendile on viidatud ka OSCE/ODIHR ja nn Veneetsia Komisjoni ühises parteide reguleerimise juhendis (2. vlj, 2020), mis näeb ette, et kõigil peab olema võimalus vabalt väljendada toetust enda eelistatud erakonnale nii raha andes kui ka muul viisil panustades (p 209). Kandidaatidest ja erakondadest sõltumatud kolmandad osapooled peavad saama teha kulutusi ka siis, kui selle eesmärk on valimistulemuse mõjutamine – seda ei tohi täielikult keelata (p 218). Samas teenuseid, mida osutavad vabatahtlikult need, kes tavaliselt selle eest tasu ei ootaks, tuleks pigem käsitada isikliku poliitilise tegevusena, mitte poliitilise annetusena (p 217). Õiguskantsler selgitas, et kuna EIÕK on Riigikogu ratifitseeritud välisleping, tuleb PS § 123 lõike 2 kohaselt sellest lähtuda.
48. Lisaks eelnevale, kuigi küsimus vajab täiendavat analüüsi, võib piisava kindlusega väita, et KarS § 402¹ ja EKS pole kooskõlas PS § 23 lg. 1 ja KarS § 2 lg. 2 ja 12 ning EIÕK Art. 7 määratletuse põhimõttega ning nende kriminaalsed tagajärjed pole ettenähtavad (vt. ülal). Lisaks vajab veel vaagimist järgmine probleem. Riigikohus on osundanud, et karistusseaduse blanketti sisustav norm on olemuslikult süüteokoosseisu osa (1-23-6360/9, p 15; 1-16-9717/24; nr 3-1-1-55-16, p 83-1-1-36-12, p 16.1). Demokraatlikes

¹⁵ [https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2025-](https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2025-04/Arvamus%20erakonnaseaduse%20ja%20krediidasutuse%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20eelnou%20k)

[04/Arvamus%20erakonnaseaduse%20ja%20krediidasutuse%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20eelnou%20k](https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2025-04/Arvamus%20erakonnaseaduse%20ja%20krediidasutuse%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20eelnou%20k)
ohta.pdf

õigusriikides on tavaks, et kuriteokoosseisu defineerivad normid võivad küll olla blanketsed, kuid nad peavad viitama keelunormi sätestavale seadusele, mida pole antud juhul tehtud, mis võib tekitada küsimuse, kas norm vastab piisava määratletuse nõudele KarS juhul ei viita EKS-le, kui keelunormile. Riigikohus pole tänini nimetatud aspektist normi põhuseaduslikkust vaagnud, kuid seni pole ta teisi erakonna rahastamise küsimusi lahkavates lahendites sellises blanketsuses probleemi näinud (5-24-5, p. 63, 65; 3-3-1-50-16, p. 12 ;3-3-1-50-16, p.12-13)¹⁶. Seega on põhiseaduslikkuse küsimuse tõstatamine blanketsuse kui sellise teemal võimalik, kuid põhiseadusevastasus vaieldav¹⁷. Samas, leiame, et KarS § 402¹ sisustav keelunorm on piisavalt määratlematu, samuti pärsib see disproportionaalselt põhiõigusi, mis kinnitab vastuolu põhiseadusega.

49. Põhiseaduslikkuse küsimuse saab efektiivselt tõstatada alles kohtumenetluses. Samuti võib olla mõistlik veelkord pöörduda õiguskantsleri poole. Lisaks võib kaaluda individuaalkaebuse esitamist Riigikohtule. Paraku, Riigikohtu üldkogu on märkinud, et Riigikohus saab individuaalkaebust menetleda üksnes siis, kui isikul on muul tõhusal viisil võimalik kasutada talle põhiseaduse §-ga 15 tagatud õigust kohtulikule kaitsele (3-1-3-10-02, p 17; nr 3-1-3-13-03, p 32; nr 3-3-2-1-04, p 26). Käesoleval juhul ilmselt leitakse, et õigusi saab kaitsta kriminaalmenetluses.
50. Loomulikult, kui Riigikogu käituks mõistlikult s.o. ei tegutseks enam „kummitemplina“, nagu ta pigem toimis asjassepuutuva regulatsiooni vastuvõtmisel, siis võtaks ta vastu dekriminaliseerivad seadusmuudatused, millel oleks tagasiulatuv iseloom (KaRS § 5 lg. 2).
51. *De lege ferenda* ettepanekud oleksid täiendava memo teemaks.

Lugupidamisega

Leon Glikman
vandeadvokaat

¹⁶ Kui analüüsida muid Riigikohtu lahendeid, siis blanketset normi võib küll sisustada väljapoole karistusseadust jäävate õigusnormidega, kuid peab olema üheselt ja täpselt ära määratud, milles teo õigusvastasus konkreetsel juhul seisnes (vt nt 3-1-1-31-10, p 9; 3-1-1-41-07, p 8 ja 3-1-1-107-00, p 4.1; 3-1-1-106-13 3-1-1-40-12, p 11 ja 3-1-1-96-06, p 14; 3-1-1-100-11, 3-1-141-11, 3-1-1-83-10, 3-1-1-83-05, 3-1-1-14 033-1-1-31-10).

¹⁷ Arvestades arvamuse piiratud olemust me seda teemaderingi ei analüüsi, EIKo on blanketsuse teemat lahanud (Saakashvili v. Georgia, § 145-146).

GA